

УДК 002.8(477.43-21 “Кам’янець-Подільський”)

Т.В.Білецька

**Контент-аналіз як метод дослідження історичних джерел
(на основі аналізу публікацій газети “Кліо” – друкованого
органу історичного факультету Кам’янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка)**

У статті здійснено спробу застосувати метод контент-аналізу для оцінки газети “Кліо” як джерела з історії факультету та Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка загалом. Розкривається сутність даного методу, доцільність та алгоритм його використання у історичних дослідженнях.

Загалом відзначається, що контент-аналіз як метод дослідження для вітчизняної наукової традиції не мав такого широкого застосування, як у США чи в країнах Західної Європи. Лише наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років ХХ ст. контент-аналіз набув популярності серед вітчизняних науковців, давши їм можливість об’єктивно і ефективно аналізувати великі пласти даних, уникнути суб’єктивізму при аналізі текстів як джерела інформації, через відмову особистісних вражень дослідника і формалізацію тексту. Крім того, контент-аналіз практично незамінний при потребі дослідити великий за обсягом несистематизований інформаційний матеріал.

Серед переваг цього методу – можливість досліджувати і робити висновки про зміст інформаційних повідомлень та суспільних процесів минулого, незалежність дослідника від фізичної присутності осіб, аналіз у позачасовому вимірі та повернення до тих чи інших матеріалів в разі потреби.

Теоретичне осмислення сутності методу контент-аналізу дозволило застосувати його для дослідження окремих аспектів життя історичного

факультету на прикладі газети “Кліо”. Проаналізовано основні рубрики видання, частоту тематичних публікацій та специфіку змістового наповнення текстів. Зроблено висновок, що дане видання може слугувати джерелом інформації для дослідження історії факультету та університету загалом.

Ключові слова: джерело, громадська думка, метод, контент-аналіз, газета, наукове дослідження.

Для вітчизняної наукової традиції (радянського і пострадянського простору загалом) контент-аналіз як метод дослідження не мав такого широкого застосування, як у США чи в країнах Західної Європи. У дослідженнях преси і масових комунікацій домінували здебільшого історичні праці. Лише наприкінці 1990-х – на початку 2000-х років контент-аналіз набув популярності серед вітчизняних науковців і аналітиків, з’явилися вагомі теоретичні і практичні доробки з даної проблематики.

Вважаємо за доцільне більш активно апробувати даний метод, адже в умовах постмодерного інформаційного суспільства, саме масиви інформації формують громадську думку, електоральні преференції населення. Масова інформація переважно передається за допомогою текстів, і щоб зрозуміти обставини і мету їх появи, а також ефективність їх впливу на масову свідомість і поведінку, стане в нагоді зазначений метод.

Контент-аналіз дає можливість науковцям об’єктивно і ефективно аналізувати великі пласти даних, уникнути суб’єктивізму при аналізі текстів як джерела інформації, замінити особисті враження дослідника процедурою формалізації тексту. Крім того, практично незамінний при потребі дослідити великий за обсягом несистематизований інформаційний матеріал.

Ми спробуємо використати метод контент-аналізу у дослідженні розвитку історичного факультету КПНУ імені Івана Огієнка, на основі факультетської газети “Кліо”.

Це видання започатковане з ініціативи деканату історичного факультету і виходило у друкованому вигляді з листопада 2002 р. З вересня 2015 р. і по сьогодні газета виходить у електронному варіанті. Станом на кінець 2016 р. загальна кількість випусків сягнула 124.

Примітно, що перший випуск газети “Кліо” був приурочений до Дня студента, і з моменту появи першого номера та надалі, студентська проблематика є домінуючою у даному виданні. За роки існування цей орган систематично висвітлював актуальні питання історії, методології та методики історії; інформувала про важливі події, що відбувалися в університеті загалом, та на історичного факультеті, зокрема; повідомляла про основні здобутки професорсько-викладацького складу, працівників та студентів факультету у різних напрямках діяльності (навчання, громадській, виховній роботі тощо); знайомила із роботою Ради студентського самоврядування факультету, студентського наукового товариства та інших громадських організацій студентів та

викладачів; публікувала матеріали з найрізноманітнішої тематики. Найбільш популярними і постійними рубриками газети були і є: студентське життя, хроніка факультету, наукова діяльність та здобутки факультету, дозвілля, поезія студентів, вітання ювілярів.

Лідером серед публікацій є рубрики наукові здобутки викладачів та студентів (частота публікацій – 65%), хроніка життя факультету (60%).

Окрему групу становлять статті аналітичного характеру (близько 35% публікацій) на історичну та політологічну проблематику викладачів факультету. Так, у 2004 р. на шпальтах газети була надрукована стаття професора кафедри всесвітньої історії, доктора історичних наук В.С.Степанкова “Історична наука в Україні на початку ХХІ ст.: здобутки та перспективи”, автор якої підкреслює, що одним із здобутків сучасних істориків є переосмислення найважливіших подій минувшини, розвінчання багатьох міфів, спростування витворених на догоду імперській ідеології фальсифікацій та з’ясування цілого комплексу проблем, які раніше, в силу багатьох обставин, не досліджувалися [7, с. 1]. Не менш цікавою є стаття цього ж автора, присвячена актуальним проблемам дослідження ролі України у 1941–1945 рр. [8].

Загалом, найчастіше рубрика “Гортаючи сторінки історії” була присвячена подіям історії українського козацтва, української національно-визвольної революції ХVІІ ст., Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр., Голодомору, діяльності ОУН-УПА. Цікаво, що авторами статей на історичну проблематику були не лише викладачі факультету, а й вчителі історії міста, журналісти, громадські діячі. У №23 за 2004 р. вийшла стаття вчителя історії Кам’янець-Подільської спеціалізованої загальноосвітньої школи І–ІІІ ступенів №5 з поглибленим вивченням інформатики Л.Воронюк “Про минуле тільки правду” Велика вітчизняна війна в шкільному курсі історії України [2, с. 4-5]. У №30 від 30 жовтня 2005 р. – стаття “Не пройди мимо легенди”, присвячена діяльності ОУН-УПА, автором якої була кореспондент газети “Голос України” Віра Шпильова [10, с. 6].

Не залишала поза увагою редакція і проблеми всесвітньої історії, найбільш активним дописувачем статей на цю проблематику був професор кафедри всесвітньої історії, доктор історичних наук В.П.Газін. Так, у №44 за 2007 р. він презентував цікаву статтю, на актуальну, як засвідчило сьогодення, проблематику: “Базові основи та пріоритети НАТО: український шлях”. Автор влучно зауважив, ще задовго до доленосних подій, які сьогодні переживає українське суспільство, Україна, яка прагне до цивілізації і прогресу, не може залишатися на узбіччі, в позаблоковому статусі, адже ризикує опинитися в системі перманентного “тузлення”, незалежно від того, який воно матиме окрас чи форму [3, с. 2-3].

Загалом статті на соціальну і політичну проблематику у газеті “Клю” склали 40% публікацій. Найчастіше їх авторами були викладачі та студенти спеціальності “Політологія” – кандидат філософських наук, доцент О.О.Городецький, кандидат соціологічних наук, доцент О.В.Рибшун, кандидат політич-

них наук, доцент, а на момент публікації ще студентка спеціальності “Політологія” О.В.Винничук. Тематика була також різноплановою: від електоральних симпатій, соціальної напруженості, політичної культури до подій Помаранчевої революції та революції Гідності. Примітно, що часто авторами статей ставали також студенти, учасники цих доленосних для нашої історії подій, які мали змогу поділитися з читачами власними враженнями та оцінками.

Здійснюючи контент-аналіз публікацій газети “Клю”, ми помітили зміну формату, появу нових рубрик та частоту тематичних випусків і публікацій з 2008 р. В цей період відбулася реорганізація редакторського складу газети, що відповідним чином позначилося на її змістовому наповненні. Новими стали рубрики: книжкова полиця, стоп-кадр, музична сторінка.

Відзначимо також появу тематичних випусків, присвячених міжнародним святкам, річницям важливих історичних подій. Значно частішими (біля 70 % усіх публікацій з 2008 і по 2015 рр.) стали статті студентів та аспірантів історичного факультету спеціальностей “Історія” та “Політологія”.

Серед тем, що найчастіше висвітлювалися ними, були: результати проходження педагогічних, археологічних, політологічних, музейних практик; події дозвілля та спортивного життя студентів, їх участь у наукових, науково-практичних, міжнародних, всеукраїнських та регіональних конференціях, круглих столах, тематичних олімпіадах з історії та політології; грантівських проектах, конкурсах; спогади випускників факультету.

Оновленою рубрикою газети за останні п’ять років її публікацій став розділ “Інтерв’ю для Вас”. У ньому члени редколегії брали інтерв’ю у викладачів та студентів факультету: доктора історичних наук Києво-Могилянської академії священника Української Православної церкви Київського патріархату оця Юрія Мицика, кандидата історичних наук, доцента О.М.Федькова, кандидата історичних наук, доцента кафедри всесвітньої історії І.І.Боровця, кандидата соціологічних наук, доцента кафедри політології і соціології Т.В.Білецької та інших.

Одним із ключових напрямків роботи викладацького та студентського колективів історичного факультету була і залишається благодійна діяльність. Вже більше десяти років поспіль факультет здійснює шефство над товариство дітей-інвалідів “Наша доля” (голова товариства Зінаїда Гетьман). Щороку студенти та викладачі факультету у переддень Міжнародного дня інвалідів та свята Дня Святого Миколая готують подарунки та передають їх дітям. Цим, а також іншим благодійним проектам: день донора, акція “Від серця до серця”, збір коштів для товариства Червоного Хреста присвячено ряд статей та заміток [1, с. 4].

Подіям військових операцій в зоні АТО та участі у них студентів та випускників факультету: Віктора Міщишина, Максима Короткова, Сергія Тимофійко присвячено ряд публікацій електронного варіанту газети (випуск №11 від 2014 р.).

Реформи вищої освіти України, запровадження норм Болонської системи навчання, кредитно-модульного вимірювання – ці та інші нововведення також активно обговорювалися на шпальтах газети. Її №93 став першим, але не

останнім спеціалізованим випуском профорієнтаційного характеру. Його цільовою аудиторією стали випускники шкіл, потенційні абітурієнти історичного факультету КПНУ імені Івана Огієнка. Пізніше відбулося декілька перевидань цього номера із доповненнями і на сьогодні спеціалізований випуск газети “Кліо” є своєрідною рекламною візитівкою історичного факультету.

Наступного 2017 року у факультетській газети “Кліо” 15-річний ювілей. За ці роки це видання стало одним із джерел, яке, сподіваємося у майбутньому, стане в нагоді для вивчення історії факультету та й вузу загалом, для дослідників та усіх, кому є не байдужою наша alma-mater.

Отже, орган історичного факультету К-ПНУ ім. І.Огієна – газета “Кліо” – різнопланове, інформаційно-публіцистичне видання, яке охоплює різні сфери діяльності колективу, містить цікаву і цінну інформацію, яка може бути використана при дослідженні сучасного факультетсько-університетського життя.

Список використаних джерел і літератури

1. Білецька, Т. В. Поділись теплом своїм / Т. В. Білецька // “Кліо”. – 2007. – № 44. – С. 4.
2. Воронюк, Л. Про минуле тільки правду: Велика вітчизняна війна в шкільному курсі історії / Л. Воронюк // газета “Кліо”. – 2004. – № 23. – С. 4-5.
3. Газін, В. П. Базові основи та пріоритети НАТО: український шлях / В. П. Газін // “Кліо”. – 2007. – № 244. – С. 2-3.
4. Кузьмичев, В. А. Печатная агитация и пропаганда / В. А. Кузьмичев. – Москва, 1930. – 248 с.
5. Мангейм, Дж. Б. Политология и методы исследований / Дж. Б. Мангейм, Р. К. Рич. – Москва: Весь мир, 1997. – 544 с.
6. Різун, В. В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: навч. посібник / В. В. Різун, Т. В. Скотникова. – Київ: Преса України, 2008. – 190 с.
7. Степанкова, В. С. Історична наука в Україні на початку ХХІ ст.: здобутки та перспективи / В. С. Степанков // “Кліо”. – 2004. – № 19 (спецвипуск). – С. 1.
8. Степанков, В. С. Україна у роки Великої вітчизняної війни 1941–1945 рр.: кілька міркувань про актуальні проблеми дослідження / В. С. Степанков // “Кліо”. – № 27. – 2005. – С. 3-4.
9. Федотова, Л. Н. Анализ содержания – социологический метод изучения средств массовой коммуникации / Л. Н. Федотова. – Москва: Научный мир, 2001. – 214 с.
10. Шпильова, В. Не пройди мимо легенди / В. Шпильова // “Кліо”. – 2004. – № 30. – С. 6.
11. Ядов, В. А. Методология и процедуры социологических исследований / В. А. Ядов. – Тарту: ТГУ, 1968. – 356 с.

Tetiana Biletska

Content analysis as a method of studying historical sources (on the basis of the analysis of publications of the newspaper of the historical faculty “Clio”)

The article is an attempt to apply the method of content analysis for the evaluation of faculty newspaper “Clio” as the source of the history faculty and

Kamenetz-Podolsk National University named after Ivan King James Version whole. The essence of this method, the feasibility algorithm and its use in historical research.

In general, says that content analysis as a method to study national scientific tradition did not have such wide application, both in the US and Western Europe in the taps. Only in the late 1990s – early 2000s of the twentieth century. content analysis gained popularity among local scientists. This method enables scientists to objectively and effectively analyze large data layers, avoid subjectivity in the analysis of texts as a source of information because it replaces personal impressions explorer process formalizing text. In addition, content analysis virtually indispensable when necessary to investigate large volume unstructured information material.

Among the advantages of content analysis noted firstly that it provides an opportunity to explore and draw conclusions about the content of messages and social processes of the past. The researcher is independent of the physical presence of people. Another advantage of this method is the fact that the press articles and video footage can be analyzed in a timeless dimension and return to them again and again. That content analysis is a method in which the object of study does not change, regardless of when and how often explore it.

Theoretical understanding the nature of content analysis allowed to use it to study certain aspects of historical faculty of the example of the newspaper “Clio”. The basic edition of category, frequency, thematic publications and specific semantic content of the texts. It is concluded that this publication can serve as a source of information for the study of the history faculty and the university as a whole.

Keywords: *source, public opinion, the method, content analysis, newspaper, scientific research.*

Т.В. Билецкая

**Контент-анализ как метод исследования исторических источников
(на основании анализа публикаций газеты “Клио” – печатного органа
исторического факультета Каменец-Подольского национального
университета имени Ивана Огиенко)**

В статье предпринята попытка применить метод контент-анализа для оценки газеты “Клио” как источника истории факультета и Каменец-Подольского национального университета имени Ивана Огиенко в целом. Раскрываются особенности данного метода, целесообразность и алгоритм его использования в исторических исследованиях.

Отмечается, что контент-анализ как метод исследования для отечественной научной традиции не имел такого широкого применения, как в США и в странах Западной Европы. Только в конце 1990-х – начале 2000-х годов контент-анализ приобрел популярность среди отечественных ученых, да-

вая возможность объективно и эффективно анализировать большие пласты данных, избежать субъективизма при анализе текстов как источника информации, путем отказа исследователя от личностных впечатлений, формализации текста. Кроме того, контент-анализ практически незаменим при необходимости исследовать большой по объему несистематизированный информационный материал.

Среди преимуществ этого метода – возможность исследовать и делать выводы о содержании информационных сообщений и общественных процессов прошлого, независимость исследования от физического присутствия лиц, анализ вневременном измерении и возвращение тем или другим материалом в случае необходимости.

Теоретическое осмысление сущности метода контент-анализа позволило применить его для анализа деятельности исторического факультета на примере газеты “Клио”. Был осуществлен анализ основных рубрик издания, частота тематических публикаций и специфика содержательного наполнения текстов. Сделан вывод, что данное издание может служить источником информации для исследования истории факультета и университета в целом.

Ключевые слова: *источник, общественное мнение, метод, контент-анализ, газета, научное исследование.*

Одержано 6 вересня 2016 року